

A Vásárhelyi Találkozó dokumentumaiból

1997 őszén – épp a Romániai Magyar Demokrata Szövetség rendkívüli kongresszusának napjaiban – volt ötven éve, hogy ugyancsak Marosvásárhelyen összeült és három napon át tanácskozott az erdélyi magyar ifjúság „parlamentje”. A jelen politikai feszültségei közepette az évfordulóról úgyszólván megfeledeztünk (a Kongresszuson csak az egyik vendég: a Nemzeti Liberális Párt román küldötte utalt rá köszöntő szavaiban!), pedig a Találkozónak számos, épp napjainkban különösen fontos és időszerű üzenetét kellett volna (és kellene!) fel-eleveníteni.

Most sort kerítünk erre is.

Véletlen folytán épp a tavaly ősszel került elő a Vásárhelyi Találkozón elhangzott egyik előadás szövege: Pálffy Antal akkori marosvásárhelyi ref. kollégiumi tanár előadása *Az iskolai nevelés, annak reformjai és az iskolán kívüli népnevelés* címmel. És ugyancsak az elmúlt évben bukkant fel az a gyorsírásos jegyzőkönyv, amely az egyes előadásokat követő viták hozzászólásait rögzítette.

Pálffy Antal előadásának szövege s a Találkozón elhangzott hozzászólásoké (amelyeket Jancsó Elemér rögzített és írt át) először jelenik meg itt nyomtatásban, hála Pálffy Antal és Jancsó Elemér családjának, akik azokat megőrizték és most rendelkezésünkre bocsátották.

A teljesség kedvéért ezt a két anyagot kiegészítjük a Találkozón az iskolai és iskolán kívüli népnevelés kérdésében hozott Határozattal, amely annak idején a sajtó útjain nyilvánosságra került (V.ö.: Hítel, 1937.3.230-257.; Keleti Újság, 1937. okt. 6.; Jóestét, 1937. október 10-16.; Brassói Lapok, 1937. október 6-7.).

A Vásárhelyi Találkozó (és a vele kapcsolatos sajtóvisszhang) dokumentumaiból 1977-ben Turzai Mária rendezett sajtó alá egy kötetet a bukaresti Politikai Könyvkiadónál. Az akkori körülmények között szükségszerűen az erdélyi ifjúsági parlament baloldali, a kommunista párt által is szorgalmazott népfretpolitikai elemei hangsúlyozódtak ki, s ugyanezek az elemek vannak előtérben Nagy István, Kacsó Sándor, Balogh Edgár és mások e korszakra visszatekintő önéletrajzi könyveiben is. Avatatlan hangoskodók azt a következtetést vonták le (és ennek épp a

Találkozó évfordulója táján a sajtóban hangot is adtak), hogy az egész Vásárhelyi Találkozó valamiféle kommunista fedőmozgalom lett volna, hogy azon részt (és pláne szerepet) vállalni a történelem által elítélendő, vagy legjobb esetben bocsánatos bűn.

Az efféle beállítás forgalmazóinak különösen a figyelmébe ajánljuk az alább következő dokumentumokat.

S bízunk benne, hamarosan sor kerül a teljes dokumentumanyag közzétételére is.

DÁVID GYULA

Sz. 304

Meghívó

Pálfy Antal urat, mint az erdélyi fiatal magyar szellemiség egyik képviselőjét, tisztelettel meghívjuk a „VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ” előadásaira és az előadásokat követő vitákra, amelyeket Marosvásárhelyen 1937. október hónap 2-3-4.-ik napjain folytatunk le.

A RENDEZŐBIZOTTSÁG Marosvásárhely
AZ ELŐKÉSZÍTŐBIZOTTSÁG Kolozsvár.

(Ezt a meghívót, az ellenőrzőbizottság előtt, a terembe való belépés alkalmával fel kell mutatni!)

TÁRGYSOROZAT

1939. OKTÓBER 2. D.E. 11 ÓRAKOR

Az Előkészítő Bizottság jelentése. Elnöki megnyitó.

1. Az erdélyi magyarság társadalmi alkata, erkölcstana, átalakulásának útjai és képe. Előadó: Albrecht Dezső dr.

D.U. 3 ÓRAKOR:

2. Az erdélyi magyar nemzetkisebbség közjogi és nemzetközjogi helyzete. Előadó: Asztalos Sándor dr.

3. Az erdélyi magyarság és a román nép építő együttélésének feltételei és útja. Előadó: Kacsó Sándor.

OKTÓBER 3. D.E. 9 ÓRAKOR:

4. Az iskolai nevelés, annak reformjai, az iskolán kívüli népnevelés. Előadó: Pálfi Antal

5. Tudomány, irodalom, színház, zene, művészet. Előadó: Szemplér Ferenc dr.

D.U. 3 ÓRAKOR:

6. Az erdélyi magyar napi és időszakos sajtó háború utáni működése, mostani állapota és jövőbeli szerepe. Előadó: Gagy László.

7. Az iparos és munkás tömegek nevelése és szerepe. Előadó: Nagy István.

8.

OKTÓBER 4. D.E. 9 ÓRAKOR:

8. Közgazdasági politikánk: Előadó: Vita Sándor.

9. Mezőgazdasági politikánk. Előadó: Teleki Ádám gróf.

D.U. 4 ÓRAKOR:

Összefoglaló határozat.

Tamási Áron levele Pálffy Antalhoz

Kolozsvárt, 937. VIII. 23.

Kedves Barátom,

Sajnálom, hogy nem találkozhattam Veled, amikor utoljára lent jártam Vásárhelyen. Örömmel hallottam azonban, hogy teljes mértékben részt veszel mozgalmunkban. Erre nagy szükségünk is van. Mindenekelőtt egy félórás előadást készíts el, mely „Iskolai nevelésünk, annak reformja és az iskolán kívüli népnevelés” kérdésével foglalkozik. Ha kívánsz ehhez magadnak, munkatársat, jelöld ki; esetleg közöld, hogy mi is kérjük. Gondolom azonban, egyedül nálad jobb kézben van. Felhívásunkat olvastad bizonyára s így bővebben nem kell magyarázkodnom.

Két dologra hívom fel figyelmedet: 1. Az Erdélyi Fiatalok ottani tagjai részt vegyenek és szerepet kapjanak. Ezt gondozd és ápd. 2. Az engedély ügyét ott sűrgesd, rendezést készítsétek elő.

Ha most nem sikerül jó munkát csinálni, az egész fiatal szellemiség ügye erősen visszavetődik.

Szeretettel ölel

Tamási Áron

Cím: str. Haşdeu 59/b

Kedves Barátom,

Tudnivaló, hogy nem találkoztam vele, amikor átjárt a lent írtam Várakégyen.
Désztámad kálvária azóta, hogy teljes mértékben részt vevő munkámokban. Erre úgy írják.
Tegnap is van. Mindenképp egy félóra előadást kérek el, mely „Jókorai nevelésünk,
akiknek részletei az „iskolánkivüli képzésről” kiadványban foglalkoznak. Ha kíváncsi vagyok
munkáimra munkatársait, jelölj ki esetleg kérésed, hogy mi is kelljen. Gondolom azonban,
egyetlen helyen jobb helyen van. Felhívásunkat olvastad bizonyára s így bízom benne
hogy megajánlod nekem.

Két dolgot kívánok feljegyezni: 1. A Erdélyi Fejedelmek társaságai
részlet megkezdésén és megkezdésén kapjanak. Ezt gondold és írod. 2. A erdélyi ügyet
ott sürgős, részletes képfelvételek el.

Ha most csak néhány napot van munkát csinálni, az egész felelős felelősség
részlet része megkezdésük.

Barátom ölel

I. Pálffy Antal: Az iskolai nevelés, az iskolai nevelés reformja, az iskolán kívüli népnevelés

„Minden előadónak joga és szabadsága van arra, hogy előadásában legegényibb véleményét kifejtse”, olvashattuk ennek a találkozóknak a nyáron megjelent felhívásában. Előre is bocsánatot kérek, hogy én egy kissé talán visszaélek ezzel a joggal és szabadsággal és az előadás nem éppen azt fogja tartalmazni, ami a címe után ítélve elvárható lenne. Azzal nyugtatom meg magam, hogy a hozzászólók bizonyára kiegészítik majd a hiányokat. Sokan tudják azt, hogy ennek az előadásnak megtartása nem nekem volt szánva és mindnyájan sajnálhatjuk, hogy nem az eredetileg kijelölt előadót hallgathatjuk. Az előbb említett joggal és szabadsággal annyira visszaélek, hogy a címben levő sorrendet is megváltoztatom, előbb és bővebben beszélek a népnevelésről és azután az iskolai nevelésről.

Mindnyájan tudjuk, hogy az erdélyi magyarság fennmaradása a magyar népi rétegek, különösen a magyar falu fennmaradásától függ. Egyik legfontosabb teendőnk az, hogy mutassunk rá azokra a feltételekre, amelyek mellett ez a nép nevelhető lesz és csak azután beszélhetünk az iskolai nevelésről, egy olyan nemzedék neveléséről, amelyik képes lesz a népnevelés feladatait is megoldani. Külön kell beszélnünk a falusi és külön városi népünk neveléséről.

Beszélnünk először a falusi népünkről, nemcsak azért, mert magyarságunknak ez a legszámottevőbb rétege, hanem azért is, mert a legnagyobb veszedelem itt fenyeget bennünket és mert a fennmaradásunkhoz feltétlenül szükséges megújulás csak akkor lesz igazi és eredményes, ha ezt a réteget is átjárja.

Mindenekelőtt adni kell a falunak valamit, ami még a városi középosztály szegénységéből telik: adni kell elsősorban a szegényeknek, de ugyanakkor a gazdagoknak is, hogy leküzdjük falusi népünk ösztönös és legtöbbször indokolt idegenkedését a nadrágos emberrel szemben, adni egészségügyi, jogi, nevelésügyi és gazdasági tanácsot és ha kell – és ez lenne a legfontosabb – segítséget is az igazán rászorulóknak. Nem mondom, hogy nem történtek már kezdeményezések ilyen irányban, legalább is a lapokban sokszor olvashatunk ilyesmiről. Az is benne volt például, a lapokban, hogy a marosvásárhelyi magyar orvosok felajánlották a faluról beküldött igazán szegény betegek ingyenes megvizsgálását és kezelését. De mi ebből az igazság? Az, hogy a magyarpárt kultúrszakosztálya foglalkozott ezzel a kérdéssel, de az illetékesek az orvosi etikába ütközönek találták a falun való segítségnek ezt az egyik, és szerintem sok eredményt ígérő módját. Milyen alapon várjuk el szegényes elesett falusi népünktől, hogy teljesítse fajtájával és egyházával szemben kötelességeit, amikor mi magasabb etikákra hivatkozunk, ha a rajtuk való segítsérről van szó?!

Adni kell a szegényeknek, de ugyanakkor a gazdagabb, vagy tehetősebb néprétegünknek is. Ez a réteg a legtöbb városi ember tudatában úgy él, mint ahogy a

„zsiros parasztot” ki-ki elképzeli magának. Azt már csak nagyon kevesen tudják, hogy legtöbbjüknek életnívója mélyen alatta mozog az egyszerű városi polgár vagy városi szolgai alkalmazott életnívójának. Én tudom, mert ehhez a réteghez tartozik minden rokonom, közöttük éltem és élek minden nyáron. Én tudom azt, mit jelent látástól-vakulásig dolgozni, mert magam is velük csinálom. Én tudom azt, miért vonja el ez a réteg a saját és gyermekei szájától a legjobb falatokat: a tejet, tojást, csirkét, bárányt és a legszebb gyümölcsöket, és azt is tudom, miért olyan megrázó esemény falun egy állat elpusztulása, miért fut a falusi ember azonnal szakértőhöz, ha az állatja beteg és miért megy csak a végső esetben – sajnos legtöbbször már későn – orvoshoz, ha ő vagy a hozzátartozója betegszik meg. Miért rójuk fel éppen nekik olyan nagy bűnül azt, ha legalább az általuk elért nyomorúságos életnívót szeretnék biztosítani gyermekeiknek is, mindenáron, a nekünk érthetetlennek tetsző, de nekik ez idő szerint egyedül lehetséges módon?!

Máris odajutottunk, hogy középosztályunk egy nagy része rá van szorulva arra, hogy az erdélyi magyar falu tartsa el. De mi lesz holnap?! Bizonyára mindnyájan azért gyűltünk itt össze, mert azt akarjuk, hogy népünk ne csak egyedeiben, de mint fajta is fennmaradjon ezen a földön, amelyet a Gondviselés őseinknek, nekünk és utódainknak kirendelt. Ennek a fennmaradásnak elengedhetetlen feltétele, hogy legyen egy tanult rétegünk, amelyik felülemelkedve a népi ösztönösségen tisztán látja a tennivalókat, a nép lelkét gondozza és irányt szab. Ez a tanult réteg pedig, mint pap, tanító, gazdasági, egészségügyi és jogi tanácsadó – a jelek szerint – maholnap teljesen kiszorul a falura, és mert hivatástudatból vagy lelkesedésből megélni nem lehet, ezt a réteget a falunak el is kell tartania. Ma még, ha vannak is szerencsés kivételek, falvaink nagy többsége csak azt látná, hogy az eddigi nadrágosok mellé még egynehányan a nyakára ültek, és nem látná azt, hogy ezekre elsősorban neki vagy szüksége, ezek nem akarnak rajta élni, hanem éppen érte dolgozni, életnívóját oda emelni, amint munkája után megérdemelné. Aki ismeri a falut, az tudja, milyen nehéz lesz ezt a faluval beláttatni, azért mondtam a lelegején, hogy mindeneke előtt adni kell valamit a falunak: a szegényeknek tanácsot és főleg segítséget, még akkor is, ha ez talán a szakmai etikába is ütközik, de az ilyen természetű tanácsadásban ne fukarkodjunk a gazdagnak hitt tehetősebbeknél sem, mert megtermi majd a gyümölcsét. Gondoljanak az illetékesek arra, hogy az esetleges heti egy-két órai munkájukkal nemcsak a falujuk, hanem saját gyermekeik jövődjét is építik.

Még fontosabb e támogatásnál – amelynek egyik fő célja a falu idegenkedésének a megszüntetése és bizalmának megszerzése – az állandó gazdasági tanácsadás és segítség. A földek állandóan aprózódnak, és az eddigi gazdálkodási mód mellett a legtöbb falu már nem tudja eltartani egész népességét. Az pedig, ha ma valaki kénytelen gazdasági okok miatt végleg elszakadni falujától, a legtöbb esetben egyértelmű a népünk törekvéseitől és sors közösségétől való elszakadással. Ameny-

nyire fontos fennmaradásunk szempontjából az a bizonyos fokú konzervativizmus, ami falusi népünket jellemzi, éppen olyan káros ez népünk gazdasági nevelhetőségét illetőleg. Szinte azt mondhatnám, hogy hiábavaló, de legalábbis kevés eredménnyel biztató minden szép szó és okos magyarázat, mert a falusi ember csak azt hiszi el, amit a saját szemével megvalósítva lát, és csak azt hajlandó utánozni, aminek a hasznáról és előnyéről személyesen meggyőződött. Nem a levegőből beszélek, szomorú tapasztalataim vannak ezen a téren. Példát kell valahogyan mutatni arra, hogy miképpen lehet a földből többet kihozni és megmutatni, hogy az östermelés mellett mennyi minden lehetőség adódna a legtöbb faluban arra, hogy a falu ne csak a mai népességét tudja eltartani, hanem az utódoknak is életlehetőséget tudjon biztosítani. Gondoskodni kellene emellett az értékesítés megszervezéséről, hitel- vagy előlegnyújtásról, de talán lesz alkalmam mind ezekről, mind a gazdasági nevelésről a mezőgazdasággal foglalkozó előadás kapcsán szólni egypár szót.

Az eddig elmondottakban arra törekedtem, hogy reávilágítsak azokra a leg-sürgősebb teendőkre, amelyekkel egyrészt eloszlathatók a falu bizalmatlanságát, másrészt pedig a jövőjét legalább fizikailag biztosíthatnók. Évszázadok mulasztásait kell minél hamarabb helyrehozni. Lehet, hogy túlságosan a falu szempontjából látom a dolgokat, de az a meggyőződésem, hogy csak ezek elvégzése után kezdhetünk a falu más irányú, lelki neveléséhez. Amíg az előbbi teendők nagy részének elvégzése a mai városi magyar intellektuális réteg feladata, addig az utóbbiak elvégzése nagy részben és elsősorban a falu mai és a jövő szellemi vezetőire, a papokra és a tanítókra hárul. Adjunk tehát a falunak minden szempontból jól kiképzett vezetőket. De még ez sem elég. A jó papnak vagy tanítónak is óriási nehézségekkel kell megküzdenie, és legtöbbjük hamar meghátrál, ha nem látja munkájának azonnali eredményét. Oda kell állanunk melléjük, elsősorban erkölcsi, de ha kell, anyagi segítséggel is mindaddig, amíg a kezdeti nehézségek eltűnnek. Nagyon sokat segítünk már azzal is, ha arra törekszünk, hogy szűnjön meg már végre az a mentalitás, amely egy lesajnáló gesztussal intézi el a falusi papot vagy tanítót. Milyen tekintélye lehet és milyen eredményes munkát végezhet falun az a pap vagy tanító, akiről – és ezt gyakran tapasztalhatja a híve – a legtöbb városi ember csak fitymálva és lekicsinylőleg beszél. Népinevelésünk szempontjából nagyon fontosnak tartom azt, hogy a falusi ember papját és tanítóját az általa tekintélynek elismert városi ember társaságában lássa, vagy éppen barátságában tudja.

Hogy aztán mit csináljon falun az általam rátermettnek képzelt és nemcsak teológiailag vagy pedagógiailag jól kiképzett vezető? Éljen elsősorban olyan példás, becsületes és erkölcsös életet, hogy abban minden híve követhesse. Hiábavaló minden szép szó, ha a vezető nem tesz bizonyosságot egész életével arról, amit hirdet. Vegye a kezébe a Biblia mellett megboldogult Balázs Ferenc könyvét, tanuljon meg belőle őszinteséget saját magával, türelmet másokkal szemben, és tanuljon

meg a csalódások után is újra meg újra kezdeni. A tennivalók maguktól adódnak: minden faluban mások és mások. Ne erőltesse egyelőre azt, amitől a falu mereven idegenkedik, és ne akarja megszüntetni máról holnapra még a rosszat se, ha ahhoz a falu görcsösen ragaszkodik. Bármennyire is kívánatos lenne, hogy addig is, amíg minden falunak vagy vidéknek meglesz az orvosa, gazdasági és jogi tanácsadója, töltsse be mindezeknek a helyét a falusi vezető, mégis az a tanácsos, hogy csak ahhoz fogjon, amihez valóban ért. Legyen inkább közvetítő a falu és egy-egy a városi szakemberekből alakítandó tanácsadó – és szükség esetén – segítő szerv között.

Ne áltassuk magunkat egyelőre falusi népfőiskolákkal. Ezt még Balázs Ferenc sem tudta megcsinálni, legalábbis úgy nem, ahogy ő elképzelte. És sajnos, nagyon kevés olyan képzettségű és lelkiületű falusi vezetőnk van, mint amilyen Ő volt. Elégedjünk meg annyival, ha a falusi szellemi vezető a meglévő vallásos egyesületek keretein belül az eddigieknél fokozottabb mértékben igyekszik a falu érdeklődését felkelteni a kulturális kérdések iránt. Joggal elvárható, hogy amennyiben és ahol a falusi vezető nem érez erre elég erőt, ott kapjon segítséget városi középosztályunktól, vagy abban, hogy készséggel kimegy falura előadásokat tartani, vagy pedig abban, hogy anyagilag elősegíti az olyan vállalkozásokat, mint a Kacsó Sándor által megindított „Hasznos-Könyvtár”. Ezek a füzetek akkor válnának igazán és valóban nevelő erejűekké, és akkor töltenék be hivatásukat, ha amellet, hogy minél több faluban minél többen olvasnák azokat, a bennük foglaltakat meg is beszélhetnék elolvasás után a falusi emberek vagy a falujukban levő vezetővel, vagy a városból kihívott szakemberrel.

Sokat kellene még beszélni a faluról, falusi népünk neveléséről, de talán egyelőre ennyi is elég. Nem nagy és kivihetetlen dolgokat kérek a falu nevében. Kítelik úgyszólván minden a városi középosztály szegénységéből is; csak egy kis öntudatra ébredés, egy kis felelősségérzet, egy kis munka, egy kis anyagi áldozat, az eddiginél emberibb magyarság és több fajszeretet kell hozzá.

Beszéljünk ezek után városi népünk neveléséről. Tekintettel arra, hogy az egyik későbbi előadás tárgya az iparosok és a munkás tömegek nevelése, itt csak annyiban beszélek ezekről a rétegekről, amennyit feltétlenül szükséges megemlíteni az intellektuális pályákon dolgozó városi rétegünk nevelésével kapcsolatban. Ez a réteg van az élen, és úgy is viselkedik, mint akinek joga van arra, hogy a magyarság többi rétegeit vezesse. Nem is lenne ebben semmi hiba, hiszen neveltetésénél és tanultságánál fogva ennek a rétegnek kell tisztábban látnia, a dolgok és események között jobban eligazodnia, és így természetesen nemcsak joga, hanem kötelessége is a magyarság többi rétegeinek irányítása. Más kérdés azután az, hogy ennek a rétegnek az élete és a gondolkodása mennyiben felel meg az idők szellemének, és mivé kell válnia ahhoz, hogy teljes joga legyen ehhez a vezetéshez. Létjogosultsága csak akkor lesz ennek a rétegnek, ha a gyökerekig menő külső és belső változáson átmenve felismeri a megváltozott idők által diktált új és eddig elhanyagolt hivatását, és életét ennek a hivatásnak szenteli.

Arról már beszéltünk, hogy mik lennének ennek a rétegnek a kötelességei a magyar faluval szemben, de talán nem ártana még a falu érdekében, ha ennek a városi rétegnek a figyelmét felhívónk a faluról városba kerülő cselédek gondozására is. Amilyen káros most a legtöbb esetben, éppen olyan áldásossá lehetne tenni a falura nézve azt az anyagi kényszerűséget, hogy gyermekeik kénytelenek egynehány évet városban szolgálva eltölteni. Ma még csak felületességet, megnövekedett igényeket és sokszor testi és lelki betegségeket visz haza a falujába a városi cseléd, és sokan vannak, akik már vissza sem mernek menni a falujokba. Nem lenne nagy és kivihetetlen dolog mindannyiukat számon tartani, az ifjúsági- és leány-egyletekbe beszervezni, testi és lelki épségükre vigyázni.

De súlyos és felelősségteljes kötelességei vannak ennek a rétegnek a városi iparos és kereskedő rétegünkkel szemben is. Most még mintegy az iparos-kereskedő társadalom fölött levőnek és külön kaszthoz, tartozónak érzi magát, de be kell látnia végre, hogy gyermekeinek vagy unokáinak csak a most általa lenézetteknek a sorsa fog jutni, tehát a sok hiábavaló kapkodás és a látszat fenntartására irányuló, végsőkéig menő erőfeszítés helyett jobb lenne, ha kihasználná a ma még fennálló helyzeti előnyét, és igyekezne eltüntetni a mai társadalmi ellentéteket.

Emberebb ember és magyarabb magyar kellene hogy legyen, és mégis ez a réteg a legkevésbé az. Az utóbbi évek sok megpróbáltatása és csapása sem volt elegendő arra, hogy ezt a réteget összekovácsolja, hogy bűneit levetkezze, hibáit felismerje. Szomorú dolog, de legtöbbször csak a gyűlölet tudja dinamikussá tenni. Nevelni ezt a réteget – különösen az idősebb generációt – csak azzal lehet, ha a fiatalabb nemzedék összefog és megmutatja, hogy a különböző klikkek és csoportok érdekeinél sokkal fontosabb az egész erdélyi magyarság érdeke, fajtánk jelene és jövője, a gyűlöletnél sokkal nagyobb hajtóerő a szeretet.

Hinni akarom, hogy ez az összejövetelünk első és elhatározó lépése a magyar középosztály öntudatra ébredésének, újjászületésének és az új utakon való elindulásának. Ki tudja, lesz-e elég erőnk az elhatározó lépésekre?! Benne vagyunk az élet sodrában, legtöbbszörnek családja, gyermekei vannak. Anyagi létünk biztosításáért benne vagyunk mindnyájan egyik vagy másik érdekcsoportban, annak az érdekeit szolgáljuk, és legfennebb ökölbe szorul a kezünk, és nyelünk egyet, ha úgy látjuk, hogy az a csoport, melynek szolgálói vagyunk, nem mindig tartja szem előtt az egész magyarság érdekeit. Külön-külön nem lesz bátorságunk ezután se tiltakozni, s ki tudja, maholnap nem válunk-e mi is klikkek lehangosabb hangadóivá?! Mennyivel más lenne a helyzet, ha azt érezhetnők és tudhatnók mindnyájan, hogy van az erdélyi magyarságnak egy olyan bátor és elszánt csoportja is, amelyik melléje áll akkor, amikor a munkától és a kenyértől akarják elütni csak azért, mert volt bátorsága az igazat megmondani és követelni! Én elég erősnek tartom az itt egybegyűlteket az elhatározó, bátor kiállásra és arra, hogy az erdélyi magyar jövőt olyanná formálja, amint azt most itt az adottságokkal és a lehetősé-

gekkel számolva elhatározza. Ha nem hinném ezt, akkor felesleges volna idáig és még hiábavalóbb lenne tovább beszélni.

Az iskolai nevelésről kellene még szólni. A mai iskola nemhogy különb, de még ilyen nemzedéket sem tud nevelni, és ha ez a nemzedék nem tudna, vagy nem akarna végre öntudatra ébredni és munkába állani, akkor halálra vagyunk ítélve, és felesleges szófecsérlés (lenne) a jövőről beszélni. De amint mondtam, hiszem azt, hogy elhatározó lépésekre szánjuk el magunkat, és példamutatásunkkal éppen mi leszünk a mostani iskolás ifjúság legnagyobb nevelője.

Vegyük rendre a különböző fokú és rendeltetésű iskoláinkat. Sorrendben is, de fontosságban is, első helyen áll az elemi iskola. Itt kezdődik és népünk nagy többségének itt is fejeződik be iskolai nevelése.

... „A nevelés voltaképpen nem állami, hanem egyházi feladat... Az egyház Isten országának építő mestere. Minden szellemi cél hozzá tartozik: a nevelés is”... olvashatjuk Balázs Ferenc *A rög alatt* című könyvében.

... „Az iskola eszménye a keresztény nemzeti társadalom kialakítása, a szónak elsődleges, lelki, evangéliumi értelmében... az életcél, melyet az iskola meg akar valósítani a nemzet jövődjében, nem láthatjuk másban, mint a Krisztusi eszmény által áthatott személyes életék közösségében.” ... mondja Makkai Sándor *Magyar Nevelés* című könyvében.

Azért idéztem a fentebbi mondatokat, hogy világosan lássuk, nemcsak a mi szempontunkból, hanem magasabb emberi vagy keresztényi szempontból is az lenne a kívánatos, hogy legyen minden faluban és városban megfelelő számú felekezeti iskolánk, amelyekben a tanító ne csak tanítson, hanem neveljen is. Ez talán szépen hangzik így elmondva, de az eltöltött kisebbségi évek alatt annyi mindenről lemondtunk, felelősségérzet nélkül, meggondolatlanul, néha pillanatnyi előnyökért annyi mindent prédául dobtunk, hogy ez jó ideig csak kívánság marad. A még meglévő felekezeti iskoláinkban a hangsúly azon van, hogy „adjátok meg a császárnak, ami a császáré”, és szegény felekezeti tanító boldog, ha az állami követelményeknek eleget tud tenni, és munkájával a tanfelügyelő úr meg van elégedve. Aztán ha még ezen felül egynehány egyházi éneket is tudnak tanítványai és nagy ritkán megtörténő, de többnyire ünnepélyes egyházi ellenőrzésekkor az illetékesek kérdéseire is meg tudnak felelni, még boldogabb lehet szegény abban a tudatban, hogy további néhány évig nyugodtan éhezhet családjával együtt.

Korgó gyomorral, rongyosan, családi gondokkal terhelt nem lehet nevelni, tanítani is csak nehezen és kevés eredménnyel. Tegyük fel, hogy úgy-ahogy az a tanító elvégzi iskolai kötelességeit. De hát vajon ezzel véget ér-e a tanító munkája?! Népművelésünk szempontjából nem éppen olyan fontos-e, hogy magasabb műveltségénél, olvasottságánál fogva az iskolából kikerülteknek is vezetője, tanácsadója legyen?! Ahhoz, hogy valaki nevelni, vezetni tudjon általában, de különösen a magyar faluban, egy bizonyos tekintéllyel kell rendelkeznie. Hát mi adja meg a magyar tanítónak a szükséges tekintélyt?! Az talán, hogy sok esetben cipőt,

nadrágot vagy kabátot kell kölcsönkérnie, ha a városba akar menni?!?!... Kézfekvő lenne mindezekre az az ellenvetés, hogy a tanító a falujáért dolgozik, tehát a falu kötelessége más és jobb életlehetőséget biztosítani neki. De kérdésem, milyen alapon várunk el jobb belátást attól az elmaradt falutól akkor, amikor ez a belátás elsősorban azokból hiányzik, akik olyan szépen hirdetik a krisztusi elveket?!

Mindezekkel nem azt akarom mondani, hogy a gyermekeinknek sokszor még a nyelvét sem ismerő állami tanító nekünk megfelelőbben tudna nemhogy nevelni, hanem még tanítani is, de szomorú dolog, hogy azokat, akikre a legfontosabbat, a magyar jövőt bíztuk, ilyen sorsban hagytuk tengődni.

Igen, feltétlenül szükségünk van felekezeti elemi iskolákra, bennük jól képzett és emberileg megfizetett tanítókra, akik megtanítják mindazt, amit az állam és az egyház követelnek, akik tanításukkal és példamutatásukkal jó állampolgárokat és keresztényeket nevelnek, de ránevelik gyermekeinket arra is, hogy ők magyarok, magyarnak születtek, magyarul kell élniök és magyarul kell meghalniuk.

Hogy ezeket a feladatokat a felekezeti iskola betöltse, ahhoz elsősorban jól képzett tanítókra van szükség. Nem kell feltétlenül tanítóképzőbe küldeni azt a gyermeket, aki gyenge szellemi képességénél fogva más szellemi pályára nem alkalmas, mert a tanítói pálya is egész embert igényel. Tanítóképzőinket olyan magas színvonalra kell fejleszteni, hogy azok ne csak az állami követelményeknek feleljenek meg, hanem a magasabb népnevelési igényeknek is. Adassék alkalom a képzőt végzett fiatal tanítóknak arra, hogy a tanításon kívüli teendőiket is megtanulhassák elméletileg és gyakorlatilag, egy olyanformán megszervezett 1–2 éves tanfolyamon, mint amilyen például a ref. teológia 5-ik évfolyama. Egy ilyen 1–2 éves továbbképzés az óriási gyakorlati jelentősége mellett arra is jó volna, hogy talán kissé letompítaná az akadémiát vagy egyetemet végzetteknek a tanítókkal szemben éreztetett felsőbbégi tudatát és gögjét, amire állítólag éppen az akadémia vagy az egyetem elvégzése jogosítja fel őket. Mindezekkel persze nem érünk el sokat mindaddig, amíg az illetékesek nem látják be, hogy vonzóvá kell tenni a tanítói pályát azáltal is, hogy a tanítónak emberséges életmódot biztosítanak.

Van még egynehány tengődő felekezeti iskolánk. Voltak, amiket elvettek, és voltak, amiket feladtunk. Ha igaznak látjuk azt, hogy adott helyzetünkben csak a felekezeti iskolák adhatják meg gyermekeinknek az általunk megkívánt nevelést – ami alatt azt értem, hogy amellet, hogy gyermekeink jó állampolgárokká és keresztényekké válnak, nem ölik ki belőlük, hanem inkább beléjük nevelik azt a tudatot is, hogy ők magyarok, és mindazt, ami ebből a tudatból kötelezőleg következik –, akkor minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy a felekezeti iskola be is tölthesse ezt a hivatását. A feladatok kétirányúak, egyik részük befelé irányuló, a tanítói kiválogatásra, nevelésre és fizetésre vonatkozik, másik részüknek pedig arra kell irányulnia, hogy az államhatalomtól megköveteljük a mi adóinkból be-

folyt és minket jogosan megillető részt iskoláink támogatására. Ez nem egyházellenesség az egyházak felé, és nem irredentizmus az államhatalom felé, csak keresztényi és csak állampolgári kötelesség, nemcsak jogunk, de kötelességünk is mindkettő teljesítését követelni.

Ha aztán a felekezeti iskola úgy tölti be hivatását, amint ezt népnevelésünk érdekében megkívánjuk, akkor a falu is tudni fogja kötelességét tanítójával, iskolájával szemben. Akkor majd gondolhatunk az elvett, vagy feladott felekezeti iskoláink visszaszerzésére vagy újraalapítására. Addig elsősorban a papnak, aztán a falun élő intelligenciának, a népnevelésünkkel kapcsolatosan említett városi tanácsadói szerveknek kötelessége pótolni azt, amit a felekezeti iskola ma még nem tud megadni gyermekeinknek.

Sorrendben most már középfokú iskoláink következnek. Ide tartoznak az alsófokú gazdasági iskolák, ipari és kereskedelmi iskolák, tanítóképzők és főgimnáziumok. Mindenikről egy-egy külön előadásban lehetne és kellene beszélni.

Falusi népünk gazdasági nevelése szempontjából óriási jelentősége lehetne alsófokú gazdasági iskoláinknak, ha az ott tanultakat gazda ifjaink értékesíteni is tudnák. A gazdasági iskolát végzett 15–16 éves ifjú még gyermek, akire csak nagy ritkán és kivételes esetekben hallgat gazda, vagy „nagy-gazda” apja, végül beleun a hiábavaló próbálkozásokba, legénykedni kezd, jönnek a katonaévek, és mikorra értékesíteni tudná, talán már el is felejtí az iskolában tanultakat. Csak valamivel lehet jobb a helyzet, ha az ifjú idősebb korában végzi el az iskolát. Mindez nem jelenti azt, hogy ezek az iskolák ne töltenének be nagy fontosságú hivatást. Az a kár, hogy hatásuk leginkább csak az iskola körzetében levő falvakban nyilvánulhat meg.

Magyar nyelvű ipari iskolánk tudtommal egy sincs, kereskedelmi iskolánk is csak kettő, egy állami és egy felekezeti. Jellemző ez az egész múltból átvett, úrinak nevezett gondolkodásunkra: hiába vannak túlszűfolva egyes intellektuális pályák, gyerekeinket azért csak úrnak neveljük. Csak úgy tudnánk változtatni ezen a gondolkodásmódon, ha minél hamarabb eltüntetnők azokat a nagy társadalmi különbségeket, amelyek a városi értelmiség és az iparos-kereskedő társadalom között fennállanak. Látnia kell a magyar anyának azt, hogy fiának nem kell feltétlenül érettségiznie és egyetemet végeznie ahhoz, hogy az általa úrinak elismert társaságba bejuthasson, dacára annak, hogy iparos vagy kereskedő lett belőle, és látnia kell azt, hogy leánya is benne maradhat eddigi társaságában akkor is, ha iparoshoz vagy kereskedőhöz megy férjhez.

Mennyi hiábavaló aggodalomtól szabadulnának meg a magyar szülők csak az érettségi miatt is, és mennyi keservesen szerzett magyar pénzt lehetne értékes ipari és kereskedelmi vállalatokba fektetni az egyetemen sokszor hiába elköltött pénzek helyett!

Tanáraink tehetnének sokat ezen a téren, hogyha az iparos és kereskedő szülőknek azt tanácsolnák, hogy gyermekeiket – különösen ha egyébként sem árulnak

el különösebb tehetséget a szellemi pályák iránt, a négy gimnázium elvégzése után vegyék maguk mellé tanoncnak, neveljenek belőlük tisztességes iparost vagy kereskedőt, mert ezáltal biztosítják ma a legjobban gyermekeik jövőjét is. Elsősorban az ilyen gyermekeket lehetne a középfokú ipari és kereskedelmi iskolákba is irányítani. (Két nagyon fontos kérdés kapcsolódna itt be: a tanoncoktatás és a jövőendő szövetkezeti vezetők nevelése, de lehet ezekről később, a többi előadásokkal kapcsolatosan is beszélni.)

Tanítóképzőinkről nagyjából már beszéltem az elemi oktatással kapcsolatosan, a többi mondanivalómat a főgimnáziumi neveléssel együtt mondom el, itt még csak annyit tartok hangsúlyozandónak, hogy elsősorban a képzők tanárai felelősek azért, hogy kikre bízzák a magyar jövőndőt.

Áttérhetünk most már az általános műveltséget adó és a szellemi pályákra előkészítő főgimnáziumokra. Hivatásomnál fogva ezekről kellene legtöbbet beszélnem, de talán jobb, ha a kívülről mondják meg, hogy mennyiben töltik, vagy nem töltik be ezek az iskolák hivatásukat.

Főgimnáziumainknak és ugyanígy tanítóképzőinknek, ahonnan a jövő értelmiségi rétege, a jövő vezetői és nevelői kerülnek ki, minden állami tantervi és egyéb köteleességeik mellett is át kell alakulniuk a kisebbségi élet gyakorló iskoláivá. Bizonyos, hogy vannak dolgok, amiket idáig is begyakorolhattak fiaink a kisebbségi életből, de ezeken túlmenően ezekben az iskolákban kellene begyakorolniok, hogy minden becsületesen elvégzett munkának megvan az értelme még akkor is, ha néha a látszat ellene szól ennek, hogy az életet komolyan kell venniök, mert ettől a komolyságtól függ nemcsak saját, hanem közösségük jövője is, hogy rajtuk nem segít senki más idegen, tehát egymáson kell segíteniök. A mai adottságok, a mai szabadabb és mondhatnám, elhanyagolt családi nevelés és a mai társadalmi széthúzások mellett az iskolának óriási erőfeszítéseket kell tennie, hogy feladatát megoldhassa, hogy az ifjúságot a tudományokba bevezesse, és olyan erkölcsös, jellemes nemzedéket neveljen, amely érezze és tudja elsősorban a fajtájával és azután minden embertársával szemben való kötelezettségeit. Nem könnyű ez a feladat mindaddig, amíg ha nem az egész magyar kisebbségi társadalom, de legalább annak egy kis töredéke példát nem mutat arra, hogy hogyan kell élni a kisebbségi életet és amíg maguk a nevelők nem áldozzák rá egész életüket erre a célra.

Hol vannak és vajon megszületnek-e azok a kisebbségi tettek és emberi ideálok, amelyek és akik után ifjúságunk jobbjai szomjaznak, amelyek és akik félre vagy legalábbis a megillető helyre szorítanak vissza, és helyettesítenék az ifjúság nagy többségének a mai rekordokért és sportprimadonnáért való rajongását?! Hogy ez az ifjúság olyan, amilyen, ezért nemcsak ő, nemcsak szülei és tanárai, hanem az egész társadalom felelős. Álljon az iskola mellé a magyar társadalom és különösen a magyar sajtó, nemcsak a diákok iránti részvételével, hanem azzal is, hogy követelje tőlük a több tudást, a sorsunkhoz és helyzetünkhöz illőbb komolyabb magavise-

letet, az iskoláktól az egészségesebb, szigorúbb mértékű szelekciót, és akkor nem lesznek olyan katasztrofálisak az érettségi eredmények.

Tekintettel arra, hogy iskoláink elsősorban az állami követelményeknek kell hogy megfeleljenek, és tekintettel arra, hogy az állam szinte óráról órára előírja a tennivalókat, csak abban az értelemben beszélhetünk iskolai nevelésünk reformjáról, hogy az állami követelmények mellé oda állítjuk a kisebbségi magyar voltunk által diktált követelményeket is. Elvárjuk az iskolától, hogy több tudású, erkölcsösebb és jellemesebb, az életet egész komolyságában felfogó és közösségért áldozatosan szolgálni tudó nemzedéket neveljen. Nemcsak elvárjuk, hanem odaállunk mi is, hogy az iskolát ennek a feladatnak az elvégzésében támogassuk, de legalább arra vigyázzunk, hogy ne akadályozzuk kirívó módon a munkáját.

Beszélnünk kellene még a főiskolás ifjúság neveléséről. Ez idő szerint egyedüli alkalom erre a különböző egyházi ifjúsági egyesületekben adódik, csak nagyon vigyázzanak az illetékesek arra, hogy az egyházas nevelést ne tévesszék össze a felekezeti széthúzásra és gyűlölködésre való neveléssel. Egy másik alkalom lehetne a nevelésre ennek az ifjúságnak nyári munkatáborokba való tömörítése. Lehetséges vitatni a munkatáborok jogosultságát, de az is megfontolandó lenne a vitánál, hogy akkor, amikor a velünk együtt élő román és szász ifjúság már évek óta tömörül ilyen táborokba, hogy ezzel is segítsen a saját népén, a mi népünk nem azt fogja-e látni és érezni egynehány év múlva, hogy minden más nép tanult ifjúsága segít a saját fajtáján, csak a magyar nem.

Legvégül és befejezésül kellene még beszélni a saját magunk, az itt egybegyűlteknek és az ezután majd hozzánk csatlakozóknak a neveléséről. Ha mi magunkat „Erdély fiatal magyar szellemisége képviselőinek” nevezzük, akkor rá is keli szolgálni erre az elnevezésre. Mert mit jelent ma, és különösen mit kell jelentenie a jövőben annak, hogy az erdélyi magyarságnak van és lesz egy értelmiségi rétege? Azt, hogy van és lennie kell egy olyan új erdélyi magyar embertípusnak, amelyik érzi a felelősséget nemzete minden rétegéért, és amelyik egész életét népének önzetlen szolgálatára ajánlja fel. Ez az összejöveteleink csak első, és hinni szeretném, hogy elhatározó lépése saját magunk nevelésének. Amellett, hogy az ilyen összejöveteleket rendszeresítenünk kellene évenként Erdély különböző városaiban, még nagyobb szükségünk lenne arra, hogy legyen egy hetilapunk legalább, amelyikben célkitűzéseinket és törekvéseinket megismertessük az egész erdélyi magyarsággal, és amelyikben eligazodást találunk mi is a mai eseményekben gazdag világban, amelyikben egymást összetartani, a csüggedőket bátorítani és a megtámadottakat segíteni tudnók. Egy olyan lapot képzelek el, amely nem hosszadalmas és tudományos értekezéseket hoz, hiszen erre vannak megfelelő folyóirataink, hanem egy mozgalmi lapot, amelynek megvan minden jelentős eseményhez a mondanivalója, amelyik elfogulatlanul tud dicsérni és kritizálni, és amelyiknek a köréje csoportosultak erkölcsi súlyánál fogva van bátorsága megálljt kiáltani a törtetőknak, és irányt szabni az egész erdélyi magyarságnak.

Még egyszer bocsánatot kérve azért, hogy ez az előadás nem tartalmazza szorosán azt, ami talán a címe után ítélve elvárható lett volna, és bocsánatot kérve azért, hogy itt-ott belekontárkodtam a többi előadás anyagába, befejezem előadásomat.

Én nagyon jól érzem azt, hogy arról beszéltem talán legkevesebbet, amiről az előadásnak a kapcsán legtöbbet kellett volna beszélni: az iskolai és más irányú nevelésünk reformjáról. De azt is tudom, hogy hiábavaló minden elméleti elgondolás az iskolai nevelésre vonatkozólag mindaddig, amíg nem siet az iskola segítségére a felnőtteknek egy, a kisebbségi magyar sorsot mélyen átérző és tudatosan élő társadalma. Addig legfennebb csak egynehány tisztábban látó és magyarabban érző nevelő vív hiábavaló, eredménytelen küzdelmet, és gyűlöltén meg magát a tanulók, a szülők és a mai módon gondolkozó társadalom által. És azt is tudom, hogyha bármennyit is írunk és beszélünk népnevelésünkről, minden a régiben marad mindaddig, amíg az intellektuális középosztály nem látja be, hogy létjogosultsága csak akkor van és lesz, ha nem a népből, hanem a népért él és akar élni. Végeredményben tehát, ha nevelni akarunk, neveljük saját magunkat. Neveljük elsősorban magunkat és azután az egész magyar középosztályt arra, hogy mindnyájan és személyesen felelősek vagyunk a közelmúlt mulasztásaiért, és hogy még hangsúlyozottabban felelősek vagyunk mindnyájan és ugyancsak személyesen az erdélyi magyarság jövőjéért. De ne álljunk meg a felelősség hangoztatásánál, elérkezett már a tettek ideje, és talán még nem késő a segítség.

II. A Vásárhelyi Találkozó gyorsírási jegyzőkönyve (Jancsó Elemér lejegyzésében és átírásában)

(...)

Tamási Áron megnyitja az ülést és bejelenti, hogy Juhász István üdvözlő táviratot intézett. Ezután *Pálffy Antal* tartja meg előadását és felolvassa határozati javaslatát. A szünet után *Tamási Áron* felolvassa a Brassói Lapok gárdájának üdvözlő sürgönyét. Majd megindítja a hozzászólásokat.

Bálint Vilmos plébános (Csíkszenttamás). A faluból jöttem, a faluhoz jöttem. Tanulni jöttem, hogy otthon majd taníthassak. Sok esztendeig tanulmányoztam a falu életét, nem azért mentem oda, mert küldtek, hanem azért, mert én kéreztem oda. A népből való vagyok. Szívvel és lélekkel igyekeztem a népemet szolgálni, megismerni erejét és gyengeségét. És amikor láttam, hogy milyen értékes tulajdonságai vannak, még nagyobb odaadással voltam iránta. Sok esztendei munkám után (az évek számát nem merem megmondani) arra a meggyőződésre jutottam, hogy népünk nyomorának legfőbb oka az alkohol. Ez az én hitbeli meggyőződésem. És hogy jobban küzdhessek az alkohol ellen, én magam is lemondtam róla.

Testvéri kötelességemnek tartom arra kérni azokat a fiúkat, akik a falu megmentésére gondolnak, hogy mondjanak le ők maguk is az alkoholról, azért, hogy maradhassanak az egyenesség útján. Jólesik a lelkemnek, hogy Huxley, az angolok nagy írója azt mondja, hogyha értékesek akarunk lenni...* a békességet csak a mártíromság alapján lehet megteremteni. Ezt a mártíromságot várjuk el az egyénektől és a vezetőktől egyaránt. Azok a vezetők, akik népünk irányítására vállalkoznak, szem előtt kell tartásuk az alkoholizmus nagy veszedelmét, le kell mondaniuk az alkoholról, hogy népünket is leszoktathassuk róla.

Nagy Lajos dr. (Marosvásárhely). Az előadó előadása és a határozati javaslat között nagy ellentmondást lát. Az előadó megállapítja, hogy az egyházak a nevelés terén bizonyos munkát végeznek. Erről a határozati javaslatban nincsen szó. Azt javasolja tehát, hogy a határozati javaslatban fejezzük ki elismerésünket az egyházak munkássága iránt. Különböző is nekünk nincs módunk arra, hogy az egyházak iskolai tevékenységébe beleszóljunk. Azonban a népnevelés munkája nekünk adott helyzetünk és biztosított jogunk. Az egyházaknak a népnevelés terén végzett munkáját fenntartónak véljük. Kéri ennek a határozati javaslatba való bevitelét, nehogy az elhallgatással mellőztessék.

Kéki Béla (Kolozsvár). Az első pont szerint a nevelés ügyét és az egészség ügyét az előadó a Magyar Párt keretei közé utalja. Az a nagy nehézség, hogy ennek a kérdésnek a politikai párt keretei közé való bevitelére egyenesen káros. A belső jogvédelem pártfeladat, az egészségügyet és a nevelésügyet a politikától távol kell tartani. A hasznos könyvtár terjesztésével kapcsolatban kéri annak a hozzátevését is, hogy mi más hasonló célú kiadványokat is támogassunk. Így pl. az Erdélyi Iskola és a Református Iratterjesztő kiadványait is. Fontosnak látja, bizottság kiküldését a határozati javaslat átdolgozása céljából. Ennek a javaslatnak tartalmaznia kell két dolgot. Először ki kell fejeznie az államsegélyhez való jogunkat. Másodszor rá kell mutatnia arra, hogy gyermekeink nagy többsége csak román nyelven tanul. Tehát egy olyan kétnyelvűségről van szó, amely végzetes egy nép fiatalságára nézve. Az iskolán kívüli népnevelés fontosságát hangoztatja. Ezt ugyan már védik egyes intézmények és az irányítás jó kezekben van. Az iskolapolitikánk a kultúrpolitikának az az ága, amelyért sokat dolgoztak már eddig is. Az iskolán kívüli népnevelés nem intézményesített probléma. Kérnünk kell tehát, hogy az iskolán kívüli nevelés is intézményes formát nyerjen.

Dr. Medve András (Szászrégen). A vidéki magyar orvos helyzetéről beszél. Adva van egy magyar hely és egy magyar orvos. Amikor a magyar orvos kimegy a faluba, azzal a tudattal, hogy hivatást teljesítsen, legtöbbször bizalmatlansággal találja magát szemben. Így voltam én is. De azt mondtam magamban, hogy adva van egy nagy vidék, amelyiknek én vagyok az egyedüli magyar orvosa.

* Kihagyás az eredetiben

Vagy dolgozni fogok, vagy éhen halni ebbe a faluba. A bizalmatlanságot csak lassan tudtam eloszlatni. De mégis sikerült oda hatnom, hogy a magyar intézmények támogassanak. Akadt ugyan egy eset, amikor egy magyar intézmény a legnagyobb munkahiány idejében egy közmunkát nem magyar embernek adott. Ebből kravált csináltam. Megmagyaráztam az intézmény vezetőségének, hogy ez nem magyar cselekedet. Mindezt csak azért hozom fel, hogy ezzel kapcsolatban rámutassak arra, hogy a magyar népnek magyar orvosra van szüksége. Ki kell azonban mutatnunk azt is, hogy hol és mennyi magyar orvosra van szükség. Első teendők tehát: felmérni a szükségleteket. Ezt pedig mindenki a maga lakóhelyén végezheti el, és ha nincs intézményes szervünk, akkor a vásárhelyi találkozó tagjainak kell megcsinálni. Fel kell állítanunk egy központi irányító szervet, amelyik rámutasson a mindennapi szükségletekre. Ez a szerv segéllyel lássa el az egyetemen tanuló fiatalokat, de azzal a kötelezettséggel, hogy segély ellenében falura menjenek. Legyenek olyan nemzeti öntudattal eltelve, hogy vállalják a rájuk háruló munkát. Tehát az orvos elégedjék meg a létminimummal, de álljon be a magyar nép szolgálatába. Ha ezzel az érzéssel megy a falura, akkor nem fog majd rideg fogadtatásban részesülni.

Arató András (Nagyvárad). Helyesli Medve felszólalását, csupán azt jegyzi meg, hogy nemcsak magyar orvosokra, de jó orvosokra is szükség van.

Venczel József (Kolozsvár). Csatlakozik Kéki Béla javaslatához, és javasolja, hogy bizottság elé utaljuk az egész nevelésügyi anyagot azért, hogy ez a kérdés rendszert nyerhessen. Nem szabad szétforgácsolnunk az erkölcsi, értelmi és gazdasági nevelés kérdéseit. Általánosságban kell tárgyalnunk azokat. A vidéken az a helyzet, hogy ez a munka nem oldható meg másképp, mint egyházi szerveken keresztül. Fontos, hogy az egyházi szervek ne egymástól függetlenül, hanem egymással összhangban működjenek. A határozati javaslat első pontját módosítandónak tartja. A Hasznos Könyvtár terjesztésével kapcsolatban a többi népszerű lapok és füzetek propagálását is szükségesnek tartja. Ennek a tételnek tágabb fogalmazást kell adnunk és nem kell a lapokat külön felsorolni. Rámutat az anya- és csecsemővédelem fontosságára. Öt községben végeztem statisztikai munkát, az eredmény az, hogy ezekben a községekben az összes halottak 29%-a egy éven alul halt meg. Viszont 5 éven aluli korra esik az összes halottak 50%-a. Tehát ebből látható, hogy a csecsemőhalandóság kérdése milyen égető probléma. Az egészségügy problémája különben a népszerű körébe tartozik. A főiskolás kérdésnél megemlíti a munkatáborok kérdését. Nem szokványos ifjúsági mozgalmakra van szükség, hanem új intézményekre, amelyek sajátos pedagógiai rendszerrel gondoskodjanak tanulóink neveléséről. Főiskolai bentlakásaink vezetőségei szakemberekkel bővítendő ki, hogy a főiskolások értelmi nevelése megoldható legyen. Ez inkább tudomány-politikai feladat. A tanuló értelmiségnek a társadalomról kell alapos ismereteket szereznie. A társadalmi problémák ismeretét teljessé kell tennünk. Ennek az a módja, hogy a tanuló értelmiség társadalomtudományi ki-

képzésben részesüljön, és társadalmi kutatást végezzen. A társadalomkutatás mellett természetesen a társadalmi munka szolgálatában is részt kell vegyen az ifjúság.

Vita Zsigmond (Nagyenyed). Szükségesnek tartja, hogy a nemzetnevelés egész rendszerét kidolgozzuk. Ezért csatlakozik Kéki indítványához. A nemzetnevelésnek két feltételét látom, a külsőt és a belsőt. A külsőre gondolva szükségesnek tartom kimondani, hogy a magyar gyermeknek joga van a magyar iskolához. Mondjuk ki ezt a kívánságunkat. Tekintettel arra, hogy a nemzetnevelés a legfontosabb kérdésünk, szükségesnek tartom egy nemzetnevelési kulturális tanács felállítását. Ezt szükséges elválasztani mindenféle politikai alakulattól, mert a nemzetnevelés külön kérdés. A családdal és a gyermekkel kell foglalkoznunk, tehát a gyermeknevelés rendszerét kell elsősorban kiépíteni a családon belül és kívül. A középiskolára vonatkozólag helyesnek tartja a javaslat harmadik pontját. Önmagában véve azonban ez nem elegendő. Szükséges, hogy magyar iparos tanonciskolák állíttassanak fel. Enélkül nem lehet remény a magyar iparosság továbbfejlesztésére. Szükséges ezenkívül az, hogy a városi intelligens ifjúság részt vegyen az iparos ifjúság nevelésében. A tanítóképzőkre nézve meg kell állapítani, hogy a javaslat eme része nem fogadható el. Szükséges, hogy a tanítóképző fejlesztéséért az egyházak mindent megtegyenek. A gimnáziumi nevelésre nézve kívánom, hogy mondassák ki, miszerint gimnáziumi nevelésünk legfőbb célja az, hogy a nemzeti hivatástudat alakíttassák ki. Ennek érdekében az értekezleten összegyűlt tanárok beszéljék meg ennek a nevelésnek módozatait.

Rohrer Károly (Temesvár). Helyesli Kéki és Venczel javaslatait. Ő is szükségesnek látja a központi nevelésügyi szerv felállítását. Ezt akár az EMKE, akár más egyesület keretében meg lehet oldani. Eddig az egész kisebbségi nevelésügy bizonyos egyének elgondolása és elképzelése szerint ment. Ez mindenütt különböző volt. Ezért szükséges a központi nevelésügyi tanács felállítása. Hogyha egy közös szerv lesz, amelyik központilag intézkedhetik, akkor természetesen a fiókszervei által közös programot dolgozhat ki. Ezt évek folyamán el lehet intézni. A második pontot illetőleg hangoztatja, hogy szükség van az intellektuális rétegeknek a falusi rétegekkel való érintkezésére. Tanácsolom, hogy a felállítandó központi szerv olyan ügyvitelt dolgozzon ki, hogy az egyes városokból időnkint bizottságok szálljanak ki a környező falvakba és ezekbe a bizottságokba szakemberek legyenek. Így a falvakkal való érintkezést fel lehet venni. Nem akarom azt mondani, hogy az egyházakban nem volt meg a jó szándék, de nem volt olyan szerv, amelyik kiválaszta az erre alkalmas növendékeket. Főként a nép köréből nem történt meg a kellő kiválasztás, sem a tanítóképző növendékei nem végzik el a kellő munkát. A 4. pontot illetőleg az ipari pályák pártolását kell megemlítenem. Tény, hogy mindenki szellemi pályára megy, de a mi jövőnk kizárólag csak az ipari és kereskedelmi pályákon lehetséges. Kellene ezen irányban megfelelő propagandát kifejteni. Ezt a tanárok, ügyvédek, orvosok végezhetik el. A szülők szakítsanak azzal a régi felfogással, hogyha valaki kereskedőnek vagy iparosnak megy, az már nem ember.

A 7. pontot illetően egy lap indítását nem tartja szükségesnek, mert egyrészt nehéz új lapot indítani, másrészt már vannak új lapjaink. Sokkal könnyebb volna meglévő lapjainkban rovatot indítani. Továbbá azt kívánja leszögezni az egész javaslatban, amit már az első előadásnál leszögeztünk az irányelvekre vonatkozólag. Újból kell hangsúlyoznom, hogy nevelésügyünk terén a keresztény erkölcsi eszmének kell érvényesülnie.

Jancsó Elemér (Kolozsvár). A nevelésügy kérdését csakis intézményesen lehet megoldani. Eddig is végeztek meglévő intézményeink elismerésre méltó munkát a nevelésügy megoldása terén, de az intézményes és rendszeres kultúrpolitika hiányában csak részleteredményeket könyvelhetünk el. Mint legfőbb alapelvet le kell szögeznünk azt, eszményi végcélként iskolapolitikánkban, hogy a magyarságnak szüksége és joga van az arányának megfelelő számú elemi, közép-, szak- és főiskolára. Másodsorban szükségesnek tartom az oktatás és a nevelés kérdéseinek részbeni különválasztását. Az oktatás meglévő keretein lényegesen módosítani nem áll módunkban és bár végcélként lebeg előttünk e téren is a teljes jogegyenlőség elve, ennek megvalósítása erőinken, vágyainkon és akaratainkon felül áll. Tehát a meglévő keretek kitágítása főként az államhatalom mindenkori állásfoglalásától függ. A belső nevelés kérdése azonban már sokkal inkább a mi hatáskörünkbe tartozik, mint az oktatás kérdése. Éppen ezért teljes figyelmünket meglévő iskoláink nevelési rendszerének átalakítására kell fordítanunk. Az oktatási keretek mennyiségi fejlesztése helyett módunkban és lehetőségünkben áll és a jelen szükségszerűsége azt parancsolja, hogy kultúrpolitikánk középpontjába a minőségi elvet állítsuk. Ha a meglévő közel ezret kitevő kisebbségi iskolánkat belsőleg átalakítjuk, kihasználva a jelen adta összes lehetőségeket, akkor némileg pótolni tudjuk azt a néhány ezer hiányzó iskolát, amelyeknek felállítására vagy megszerzésére egyelőre nincsen sem módunk, sem reményünk. Nevelési rendszerünk csak ezen az úton válhat átütő erejűvé, és csak így szolgálhatjuk sikerrel kisebbségi társadalmunk felemelkedését. Példának hozom fel a tanári egyesületek, szakértekezletek, tanítóegyesületek és szaklapok létesítését, és szükségesnek tartom bekapcsolódni a meglévő román nevelésügyi egyesületek munkájába is, avégett, hogy a kisebbségi oktatásügyről a román szakközvélemény megfelelő tájékoztatást nyerjen. Negyedszer véget kell mielőbb vetnünk annak a helyzetnek, ami kultúrpolitikánk hiányából következett, hogy a közép- és felső iskoláztatás terén csaknem nélkülözzük a magyarság nagy tömegét alkotó falusi és munkásosztály jelenlétét. Így tehát annak a veszedelemnek vagyunk kitéve, hogy középosztályunk teljesen önmaga számára foglalja el közép és felső oktatásunkat és a néppel való szorosabb kapcsolatunk még jobban megszakad. Ez talán nem tudatos kultúrpolitika eredménye, de sajnálatos következménye a rendszeres iskolapolitika hiányának. Kérem tehát a határozati javaslatba bevenni, hogy középosztályunk felfrissítése, a parasztsággal és a munkásosztállyal való kapcsolatok kimélyítése céljából elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk, hogy a magyarság nagy többségét

alkotó ezen két osztály gyermekei minél nagyobb számban kerüljenek be meglévő középiskoláinkba, és kellő számú ösztöndíjjal segítsenek felsőbb iskolai tanulmányaikban is. Ötödször szükséges kiépíteni az irodalmi és a tudományos nevelés szerveit is. Az utánpótlás kérdése ezen a téren elengedhetetlen feladata kell legyen úgy az egyházaknak, mint a Helikonnak, az Erdélyi Irodalmi Társaságnak és a többi vidéki társaságoknak is. Hatodszor a gazdasági nevelést kell előtérbe helyeznünk és ennek megfelelően átalakítanunk iskolai rendszerünket. Hetedszer a fiatal irodalmi és tudományos élet kádereinek kiépítésénél úgy az iskolán belül, mint az iskolán kívül is összes intézményeket igénybe kell vennünk. Nyolcadszor a falu és a város szembeállítását nevelésügyünk terén sem tartom szükségesnek és helyesnek. A társadalmi életben a falu és a város közös egységet képez és csak ennek az egységnek a szemszögéből lehet tisztán látni a falu és a város és ezen át a magyarság gazdasági, politikai és művelődési helyzetét. Kilencedszer nevelésügyünk megoldásának egyik alapfeltételül megfelelő tudományos alapvető munka elvégzését tartom szükségesnek. Társadalomtudományi módszerrel fel kell mérnünk a magyarság erőit, társadalmi viszonyait és tényleges szükségleteit. Enélkül minden nevelési és kultúrpolitikai program légüres térben fog mozogni. Végül szükségesnek tartom annak a kihangsúlyozását is, hogy a nevelési kérdés kisebbségi életünkben nem szakkérdés, hanem közös nemzeti ügy. Ennek a megoldásában minden társadalmi osztálynak egynek kell lennie, mert csak így remélhetjük, hogy a kisebbségi életünknek ez a fontos kérdése mindnyájunk közös vágya szerint megoldást nyerjen. A nevelésügy diadalra juttatásában össze kell fogniok pártoknak, irodalmi és tudományos szerveinknek, egyházainknak, a szülőknek és a szakembereknek egyaránt. Azzal a gondolattal, hogy a minőségi elv diadalra juttatása előbb-utóbb a nevelésügy terén is hozzá fog vezetni minket a teljes egyenjogúság megvalósulásához.

Abafáy Gusztáv (Brassó). Az iskolán kívüli népnevelés elvét hangsúlyozza. Gyakorlati megoldásként a Hasznos Könyvtár sorozatainak állandósítását tartja és a hasonló vállalatok támogatását.

Gróf Wass Albert (Szentgotthárd). A vásárhelyi találkozó kérje fel a gazdákat, az orvosokat, hogy ki-ki tehetsége szerint a hozzá közel levő falvakat keresse fel és a falu vezetőjének támogatásával igyekezzék azoknak jogi, orvosi és gazdasági tanácsokkal szolgálni.

Jánosi Zoltán tanár (Marosvásárhely). A vásárhelyi találkozó aggodalommal látja a gyermekeink nevelését a megváltozott életviszonyok között. Igen sok a tennivalónk. Ezért üdvözlöttük az előadó úr előadását, őszintesége miatt. Szeretném kihangsúlyozni, hogy mivel szűk keretek közé vagyunk szorítva az anyanyelven való tanítás terén, gyermekeink nagy része sem magyarul, sem románul nem tud helyesen írni. A szülőknek oda kell hatniok, hogy az iskolai nevelést valamilyen nyire pótolják. Csatlakozom Jancsó véleményéhez, hogy jogaink fenntartását ki kell hangsúlyoznunk. Több magyar nyelvű iskolára volna szükségünk, így pl. óvo-

dánk alig van. Nem tudom eléggé kifejezni, hogy mennyire káros az, ha a legelembb ismereteinket nem az anyanyelvünkön sajátítjuk el. Fontos a falusi nevelés és az önnevelés kérdése is. E téren az önképzőkör jöhet segítségünkre. Tegyük hát lehetővé a magyar gyermekek oktatását. Ezért azt kívánom, hogy mindenki álljon a népnevelés szolgálatába.

Fejér Endre dr. (Nagyvárad). A könyvtárügy fontosságát hangsúlyozza. Rámutat Nagyvárad példájára, ahol ma már alig van magyar könyvtár. Ugyanez a helyzet Vásárhelyen. Javasolja, hogy ez a pont kiegészíttessék azzal, hogy úgy a falun, mint a városban könyvtárakat létesíttessenek. A munkatáborokról is szó esett. Az elgondolásukat nagyon helyesnek tartja, ehelyett azonban könnyebben megvalósíthatónak véli a nyári csere-akció bevezetését. Ezáltal különböző vidékek magyar fiataljai juthatnának egymás közelébe. Szükségesnek tartja a közszellem átalakítását. A magyar társadalom minden tagja előtt tudatossá kell tenni, hogy a magyar iskola támogatása mindenki kötelessége. Szükséges, hogy a magyar szülővel megértessük, miszerint kötelességük gyermekeiket magyar iskolába adni. Szomorúan állapítja meg, hogy a magyar tanköteles gyermekeknek alig egyharmada jár magyar iskolába. A magyar szülők ne riadjanak vissza a vegzatúrától, hiszen a marosvásárhelyi Tábla nemrégiben döntött kedvezőleg ebben a kérdésben. A magyar társadalomnak van egy rétege, a magyar nyelvű zsidóság, amelyik nem küldheti magyar iskolába gyermekeit. Angheliescu 1924-es törvénye, a zsidó vagy román nyelvet írja elő a zsidó iskolák számára. Emiatt az összes zsidó felekezeti iskolákban román lett a tanítási nyelv. Kiküszöbölték a magyar nyelv és irodalom tanítását is. Az iskola az, amelyik meghatározza mindenkinek a hovatartozandóságát. Szükségesnek tartom, hogy azt, amit nem sikerült elérnünk, az értekezlet legalább próbálja kívánságként leszögezni. Tehát a magyar anyanyelvű zsidóság magyar nyelven taníttassék. Legrosszabb esetben pedig a magyar irodalom és nyelv vezettessék be kötelező tantárgyként a zsidó felekezeti iskolákban.

Kiss Endre dr. (Nagyvárad). Szükségesnek tartom, hogy az összes magyar helységekben magyar kultúrházak állíttassanak fel.

Gyárfás Ferenc*. Visszalép a felszólalásától, csupán azt kéri, hogy a nevelésügyi bizottságba Venczel Józsefet tegyék bele.

Pipó Lajos (Szentimre). A falusi ifjúságot csak úgy lehet a korcsmától elvonni, ha egyesületeket létesítenek számukra.

Csiki Attila (Marosvásárhely). A negyedik ponthoz szól hozzá. Meg kell szüntetnünk azt az előítéletet, amelyik a középosztályban divatos, hogy annak fiai ipari vagy kereskedelmi pályára ne mehessenek. Amennyiben szükséges és lehetséges, szakelődök révén a vakációkon az ifjúság magyar neveléséről gondoskodni kell.

* A résztvevők összesített névsorában nem szerepel.

Dominich István (Temesvár).* A 6. ponthoz szól hozzá. A Bánságban már keresztülment ez a javaslat. A fő- és középiskolás ifjak népnevelő munkája érdekében nemcsak munkatáborokat kell létesíteni, hanem szerveznünk kell minden nagyobb szellemi központban olyan csoportokat, amik az arra rátermett ifjakat a falvak felkeresésére biztatják, és kultúrdélutánokat rendeznének ott. Csak így lehetséges megteremteni a falusi és városi magyarság közötti lelki közeledést.

Józsa István.**Több kérdésben eláll a hozzászólástól, csupán azt kívánja hangsúlyozni, amit az előbbi előadók nem domborítottak eléggé ki. A romániai magyarságnak minden szempontból legigazibb bázisa a három székely megye. Ez gazdasági erőnk, kultúránk és néptömegeink igazi forrása. És azt mondhatjuk, hogy ez a terület szinte megmondhatatlanul tartotta magát mindmáig a legborzalmasabb támadásokkal szemben. De a magyar egységet több helyt kikezdték. A magyar tanulók nagy többségét román iskolákba kényszerítették. Sokakat a vallásuk megtagadására kényszerítettek. És mindezt sokszor csak azért, mert a nevük esetleg román hangzású volt. Legelsősorban ezt a bázist kell minden eszközzel a magyarság közös erejével megvédeni. Példát hoz fel a románosításra. Rámutat az állami iskolák elrománosító politikájára. A Székelyföldet nemcsak az államhatárolom szervei, de az egyes román társadalmi egyesületek, így az ASTRA, a Dalárdák és más egyéb egyesületek próbálják elromanosítani. A regáti iskolák a Székelyföld románosítása céljából patronátus-egyesületeket alakítottak. Miért nem csinálunk mi is ilyen „patronaj” egyesületeket? Végül ismételtlen kéri, hogy a javaslatba a székelység kérdése külön kiemelés nyerve.

Fekete György (Nagyenyed). Kéri, hogy a székely iskolaautonómia minden tekintetben keresztülvitessék.

Vigh Károly (Marosvásárhely). A határozati javaslat iskolákra vonatkozó részét hiányosnak találom. És az alábbi mondatnak hozzáfűzését kérem: „A kisebbségi sorsban megváltozott iskoláink rendszere, de a kisebbségi sors iskoláink szellemét nem változtatta meg. Nincs a magyar iskolának egységes vezető gondolata. Ennek megteremtésére kell törekednünk. Iskolapolitika kell. Tehát iskoláinkat társadalmunk helyzete szerint át kell alakítanunk. A gimnáziumok helyett inkább az ipari és gazdasági iskolákat állítsunk fel. Szükség van szabadegyetemre és népfőiskolára is.

Bányai László (Kolozsvár). Az iskola támogatása elsősorban a tanár- és tanítótársadalom támogatását jelenti. Tehát a magyar tanítóságot és tanárságot magyar alapon is meg kell szervezni. Helyes, hogy külön be van szervezve az egyes felekezetekbe, de emellett szükség van egy magyar szervezetre is, amelyik összefogja őket. Eddig még egyetlen közös kongresszusra sem jöttek el Erdély tanárai és

* A résztvevők összesített névsorában Dominich László szerepel.

** A résztvevők összesített névsorában Józsa Béla, Kolozsvár szerepel.

tanítói. Megtárgyalhatták volna azokat az iskolakérdéseket ezen a kongresszuson, amelyek naponta adódnak. Elsősorban nem csúcsszervekre van szükség, hanem arra, hogy üljenek össze tanítóink és tanáraink és mondják el azt, amit látnak és éreznek. Hangoztatja az anyanyelvű oktatás fontosságát. El kell oszlatni azt az előítéletet, hogy a gyermekek többnyelvű oktatása emeli annak műveltségét. Uraim, én nyelvtanár vagyok, de amikor egy fiatal gyermeket hoznak hozzám, hogy tanítsam franciául, akkor szívesebben adnám a kezébe Arany Jánost. Mert ha a magyar irodalmi nyelvet magáévá tette, egészen biztos, hogy az idegen nyelvet is jobban meg fogja tanulni. Azonkívül el kell oszlatni azt az előítéletet is, mintha a gyermeket lehetne egyszerre két nyelven tanítani. Az elemi oktatás csak egynyelvű lehet. A kétnyelvűség mindkét nyelv rosszul való megtanulását jelenti. Az értelmi készség és a szellemi nívó sokkal alacsonyabb a kétnyelvű nemzedékeknél, mint az egynyelvű nemzedékeknél. Uraim, az államnak semmi érdeke nem fűződik hozzá és ezt demokratikus románok is vallják, hogy a saját állampolgárait butítsa. A román tanítók kongresszusán maguk a kultúrzónába küldött tanítók szólaltak fel, azt mondva, hogy nem mennek szívesen a Székelyföldre, mert butító munkát végeznek. A román nyelv megtanulása tökéletesebben fog menni, ha a gyerek az anyanyelvét már elsajátította. Ne nagyon higgyünk a táblai ítéletekben, mert más a csendőrmesterek ítélete. De ragaszkodjunk az ország demokratikus törvényeihez, amelyek megvannak, de nem hajtották végre. A sérelem-ügyekbe mindig kollektíven kell fellépünk, mert a kollektív fellépéssel a sérelmeket mindig könnyebben el lehet intézni. Az előttem felszólaló még két népi tényezőt nem említett meg. A regáti magyarság kérdését és a háztartási alkalmazottak és a székely alkalmazottak problémáját. Ezek elvesznek nemcsak a magyarság, de a keresztény erkölcs számára is. Tehát gondoljuk meg ezt, akkor, amikor azt mondjuk, hogy ezen az alapon állunk. Bukarestben 100000 magyar él. Olyan kevesen vagyunk, hogy mindnyájunknak össze kell fognunk. Az egyházak sokat tettek, de ezen kívül társadalmi összefogásra is szükség van. Egyébként csatlakozom Kéki és Vita indítványához, hogy az egész nevelésügyi kérdést bizottság elé utalják. Bármilyen ellentétek vannak közöttünk, ebben a kérdésben egységesek vagyunk.

Kati Sándor (Udvarhely). Kérem a határozati javaslat kibővítését. Nincs megszabva benne a népnevelésünk határozott céljai. Magyaroknak lenni Magyarországon több jogot, kisebbségi magyaroknak lenni Romániában több kötelességet jelent. Kisebbségünk nevelésügyének individuális célja az, hogy öntudatos magyarokat neveljünk; a közösségi cél, a közösségben való élni akarás biztosítására való törekvés. Minden ember csak annyi értéket képvisel, amennyivel részt vesz ezekben a közösségekben végzett munkában.

Tamási Áron jelenti, hogy a hozzászólások megtörténtek. Felkéri azokat, akik az előadáshoz hozzászóltak, hogy szempontjaikat közöljék a bizottsággal, amelyik a javaslatok elkészítésénél tekintettel lesz minden felmerült szempontra. Ezután kijelölik a bizottságot, amelyiknek tagjai Jancsó Elemér, Venczel József, Kéki

Béla, Medve András, Fejér (Endre), Abafáy Gusztáv, Vita Zsigmond, Jánosi Zoltán, Kali Sándor, Józsa (Béla), Rohrer Károly, Bányai László, Gyarmati Zsigmond és Szűcs Elemér.

Kéri a bizottságot, hogy vegyék tekintetbe a felszólalásokat a javaslatok megszövegezésénél.

(...)

(Eredetije Jancsó Elemér örököseinek tulajdonában)

III. Részlet a Vásárhelyi Találkozó hivatalos jelentéséből

(...)

A kiküldött bizottság a következő határozati javaslatot terjesztette elő, amit egyhangúlag fogadtak el.

A Vásárhelyi Találkozón egybegyűlt fiatal erdélyi magyar szellemiség megvizsgálva az iskolai és iskolán kívüli népnevelés kérdéseit, kimondja, hogy:

1.A nemzetnevelést egyetemes magyar kisebbségi feladatnak tekinti, amelytől belső megújulásunk és fennmaradásunk függ.

2.Megilletődéssel idézvén maga elé népközösségünk, különösképpen egyházaink vezetőinek és munkásainak az anyanyelv oktatása érdekében folytatott hősiességét, határozottan leszögezi, hogy az anyanyelvi oktatás jogát népünk számára mind alsó-, közép-, és felsőfokon, mind a szakoktatás terén érvényesíteni kívánja.

3.Tiltakozik iskoláinknak a törvényben biztosított szabad működését gátló intézkedések ellen, megállapítja minden magát magyarnak valló szülő jogát, gyermekének magyar nyelvű iskoláztatásához és követeli a romániai magyarság adózásából felekezeti iskoláinkat jogosan megillető állami és közsegélyt.

4.Megállapítja, hogy a nemzet nevelésének első tényezője a család, éppen ezért szükségesnek tartja ennek a szerepnek a magyar családokban való tudatosítását.

5.Felhívja a magyar szülőket, hogy gyermekeiket a magyar tannyelvű iskolákba járassák.

6.Tekintettel arra, hogy a meglévő magyar anyanyelvű iskolák csak egy részét ölelhetik fel a magyar tanköteles ifjúságnak, egyfelől követeli az állami iskolák magyar tagozatainak tényleges felállítását, s ott magyar tanerők alkalmazását, másfelől kívánja az iskolán kívüli népnevelés céltudatos intézményesítését.

7.Szükségesnek tartja ifjúságunknak ipari, kereskedelmi és gazdasági pályák felé való irányítását az ilyen természetű szakoktatás kiépítését, ugyanakkor hangsúlyozottan kívánatosnak tartja, hogy a népi rétegekből kikerülő tehetséges ifjak is minden segítségei megkapjanak arra, hogy megfelelő közép- és felsőfokú oktatásban részesüljenek.

8. Mind a falusi, mind a városi népünk szellemi, erkölcsi, jogi és gazdasági iskolán kívüli nevelésének eredményessége szempontjából szükségesnek látja, hogy az E.M.K.E. történelmi hivatásának megfelelően hozza létre az erdélyi magyar népnevelési központot, az egyházi közművelődési és gazdasági szervezetekkel karöltve készítse el az iskolán kívüli népnevelés tervét, és hasson oda, hogy ez a terv a helyi szervek útján meg is valósuljon.

9. Mind az iskolai, mind az iskolán kívüli népnevelés előfeltétele, hogy rendelkezünk oly értelmiségi réteggel, amelynek általános és szakműveltségénél fogva alkalmas, a népnevelés munkálására s amely hivatását ebben ismeri fel, s ezért hangsúlyozottan sürgeti az értelmiség nevelésreformját oly irányban, hogy:

A./ történjék gondoskodás a tanítótság népnevelési és gazdasági továbbképzéséről, külön szervezendő tanfolyamokon s bármily áldozatok árán is a tanítótság emberséges megélhetésének föltételeiről;

B./ főiskolai hallgatóinknak adassék alkalom, hogy nemzeti művelődési és szakbeli továbbképzése és a népnevelői feladatokra való felkészülése megvalósuljon;

C./ tanuló értelmiségünk társadalomtudományi kiképzést nyerjen, hogy a népi valóság kérdéseit tárgyilagosan ismerje;

10. A Vásárhelyi Találkozó gyakorlati teendőként kijelöli, hogy

a.) minden községben Magyar Ház, illetve faluotthon állíttassék fel, népkönyvtárral és olvasókörrrel;

b.) az értelmiségi réteg tartsa feladatának a népnevelést cselekvő módon támogatni, egyrészt munkavállalással, másrészt a népnevelés ügyét szolgáló sajtó irányításával és az ily természetű kiadványok terjesztésével;

c.) minden irányban tudatossá kell tenni, hogy a dalkultúra, a műkedvelés és a sport elsőrendű népnevelési tényező;

d.) az anya-, csecsemő- és gyermekvédelmi mozgalom intézményesítése, valamint az egészségügyi megelőzés-előadások és tanácsadói szervek útján népünk fennmaradása érdekében mielőbb megvalósítandó;

e.) a faluból városba rajzó napszámos-, cseléd és munkás alkalmazottak számontartása, nevelése és megszervezése halaszthatatlan feladat.

(...)

(Magyar Országos levéltár. K. 467.

Pásint Ödön erdélyi gyűjteménye. 9/7 dosszié)